

Asia: VN/13118/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi kotoutumisen edistämistä annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausunto säästöjen toteuttamistavoista

Keski-Suomen hyvinvointialue arvioi, että esitykset voimaantullessaan tulisivat vaikuttamaan heikentävästi kotoutumispalveluiden laatuun ja saatavuuteen. Alkuvaiheen kotoutumispalveluiden saatavuuden heikentyminen saattaa aiheuttaa myöhemmin hyvin todennäköisesti erityisen tuen tarpeessa olevien ja paljon palveluita käyttävien henkilöiden sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarpeen kasvua. Hyvinvointialueen vastuulla on edelleen järjestää mm. sosiaalihuoltolain ja toimeentulotukilain mukaiset palvelut myös kotoutumispalveluiden piirissä oleville henkilöille.

Kotoutumisen onnistuminen koostuu Keski-Suomen hyvinvointialueen näkemyksen mukaan sekä maahanmuuttajan kyvystä sopeutua uuteen yhteiskuntaan sekä siitä kuinka hyvin vastaanottava yhteiskunta, ja yhteiskunnan rakenteet tukevat maahan muuttanutta henkilöä kotoutumisprosessin aikana. Keski-Suomen hyvinvointialue toteaa, että jos hyvinvointialueilta poistetaan velvoitteita esimerkiksi maahanmuuttajien hyvinvoinnin ja osallisuuden edistämiseen, vaarana on, että kotoutumisen edistämisen ei ole enää kokonaisvaltainen prosessi. Tämä saattaa heikentää entisestään maahanmuuttajien mahdollisuuksia työllistyä ja osallistua täysipainoisesti yhteiskuntaan. Hyvinvointialueen huoli kohdentuu nimenomaisesti pidemmän aikavälin vaikutuksiin kohdentuen maahanmuuttajien kotoutumiseen ja yhteiskunnalliseen osallisuuteen.

Lausunto laskennalliseen korvaukseen kohdistuvasta leikkauksesta (ml ns. korvausasetus)

Esityksessä ehdotetaan, että Kotoutumislaita kumottaisiin kunnan velvollisuus laatia 13 §:n 3 momentin mukainen asiakirja kunnan kotoutumishjelmasta, kunnan ja hyvinvointialueen velvollisuus laatia 15 §:n mukainen monialainen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi ja 17 §:n mukainen monialainen kotoutumissuunnitelma sekä kunnan velvollisuus tarvittaessa laatia 21 §:n mukainen perheen kotoutumissuunnitelma. Kunnan maahanmuuton ja kotoutumisen edistämisen yhteistyöryhmää koskeva 48 § kumottaisiin. Seurauksena myös laskennalliseen korvauksen määrä pienennettäisiin merkittävästi.

Keski-Suomen hyvinvointialue arvioi, että yhteistyötä tullaan edelleen tekemään erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden kanssa, vaikka laissa tietyt pykälät poistettaisiin (15§) tai muokattaisiin (48-50§). Hallituksen asettamien kotoutumistyön tavoitteiden saavuttaminen vaatii kuitenkin tehokasta yhteistyötä eri toimijoiden välillä. Pykälät 15 ja 48 ovat tärkeä osa tätä yhteistyön perustaa, ja niiden kumoamisen arvioidaan Keski-Suomen hyvinvointialueen näkemyksen mukaan heikentävän prosessia merkittävästi. Ilman lainsäädännöllistä velvoitetta on riski, että yhteistyö jää entistä sattumanvaraisemmaksi, ja asiakkaat voivat joutua eriarvoiseen asemaan riippuen siitä, kuinka hyvin kunta ja hyvinvointialue pystyvät koordinoimaan toimintaansa.

Esityksessä ehdotetaan ehkäisevän ja täydentävän toimeentulotuen korvausajan lyhentäminen kolmesta vuodesta yhteen vuoteen. Tuen merkitys oikea-aikaisesti myönnettynä tukee kotoutumisprosessia merkittävästi. Täydentävä toimeentulotuki on merkittävä kotoutumistyössä käytettävä sosiaalityön menetelmä, jolla tuetaan asiakkaiden kotoutumista ja sopeutumista Suomeen. Täydentävää toimeentulotukea voidaan myöntää esimerkiksi suomen kielen kurssin tai ammatillisen koulutuksen kustannuksiin, jotka osaltaan edesauttavat työllistymisprosessissa, minkä voidaan todeta tukevan hallituksen tavoitteiden saavuttamista.

Keski-Suomen hyvinvointialueen näkemyksen mukaan täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen korvausaika hyvinvointialueille tulisi määräytyä kotoutumisajan mukaisesti, eli vähintään kahden vuoden ajalle. Hyvinvointialue perustelee ehdotustaan siten, että maahanmuuttajien kotoutuminen vie usein enemmän aikaa kuin lyhyemmät tukijaksot mahdollistavat, ja siksi myös taloudellisen tuen tulee olla linjassa kotoutumisen tarpeiden kanssa.

Hyvinvointialueiden taloudellinen tilanne on tällä hetkellä ja lähitulevaisuudessa erittäin haasteellinen. Erilaiset sosiaali- ja terveyspalveluihin kohdistuvat kustannukset kasvavat, ja samalla hyvinvointialueiden on tarjottava tehokkaita ja laadukkaita sosiaalipalveluja. Nykyinen sairastavuuteen ja diagnooseihin perustuva rahoitusmalli ei tue sosiaalipalveluiden tarpeeseen vastaamista realistisella ja asianmukaisella tavalla. Tässä kontekstissa hyvinvointialueen erilliset toimeentulotuen korvaukset ovat tärkeä tukimekanismi, jotka tukevat tavoitteisiin pääsemistä kotoutumisen piirissä ja haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden prosesseissa.

Lausunto kumottaviksi esitetyistä pykälistä (normin purku)

Ehdotuksessa on esitetty kumottavaksi 15§. Hyvinvointialueen näkemyksen mukaan pykälän kumoaminen ei vähentäisi kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyötä asiakasasioissa, kuten monialaisessa palvelutarpeen arvioinnissa tai kotoutumissuunnitelman laatimisessa. Kuitenkin pykälän kumoamisella olisi merkittäviä seurauksia asiakkaiden kannalta, erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien osalta. Yhteistyö ei enää jatkossa perustuisi lainsäädännölliseen veloitteeseen, vaan se olisi riippuvainen työntekijöiden osaamisesta, kokemuksesta sekä motivaatiosta. Tämä nähdään riskinä siihen, että palvelut eivät olisi yhdenvertaisesti saatavilla kaikkialla, vaan niiden laatu vaihtelisi hyvinvointialueiden ja kuntien kesken. Yhteistyövelvoitteiden poistaminen ei tue hallituksen tavoitetta kotoutumisen edistämisestä ja osallisuuden vahvistamisesta.

Kuntien ja hyvinvointialueiden yhteistyö on parantanut kotoutumispalveluiden sujuvuutta. Kun kunta on kutsunut sosiaalityöntekijän mukaan palvelutarpeen arviointiin tai kotoutumissuunnitelman laatimiseen, on onnistuttu vähentämään päällekkäistä työtä ja parantamaan tiedonkulkua kaikkien osapuolten kesken. Tämä on johtanut paitsi tehokkaampaan palvelujen järjestämiseen, myös siihen, että asiakkaiden tarpeet on tunnistettu ja huomioitu paremmin.

Näkemyksen mukaan 15§ tukee kotouttamistyön tavoitteiden saavuttamista luomalla selkeät puitteet ja raamit yhteistyölle ja yhteiselle asiakkuudelle.

Lausunto kevennettävistä tehtävistä (normin purku)

Keski-Suomen hyvinvointialue arvioi, että kotoutumisen palveluiden keventäminen ei vähentäisi viranomaisten tehtäviä, vaan vaikutus olisi päinvastainen ja päällekkäistä työtä lisäävä. Palveluiden keventäminen monialaiseen yhteistyöhön liittyvien velvoitteiden osalta heikentäisi palveluiden saatavuutta. Asiointi tapahtuisi eri valtion, kuntien ja hyvinvointialueen viranomaisissa siilomaisesti ja sirpalemaisesti. Tilanteen jatkuessa pidempään kustannusvaikutukset olisivat edelleen eri viranomaistoimijoiden rahoitusta heikentäviä.

Kunnan ja hyvinvointialueiden velvoitetta kotoutumisen edistämiseen liittyvässä suunnittelussa, kehittämisessä ja seurannassa ollaan ehdottamassa muutettavaksi laissa (49 §), siten, että hyvinvointialueelta poistettaisiin velvoite asettaa suunnitelmiinsa maahanmuuttajien hyvinvointia, terveyttä ja osallisuutta edistävät tavoitteet sekä niihin liittyvät toimenpiteet ja vastuutahot. Hyvinvointialueen näkemyksen mukaan muutos herättää kysymyksiä siitä, miten kotoutumista voidaan tehokkaasti edistää ilman selkeitä, suunniteltuja toimenpiteitä ja konkreettisia tavoitteita, jotka ohjaavat toimintaa.

Kotoutumislain kokonaisuudistuksen tavoitteena on tehdä kotoutumista edistävästä työstä kiinteä osa yleisiä palveluja ja toimintoja, sen sijaan että se olisi erillinen prosessi. Uudistuksen tarkoituksena on sujuvoittaa maahanmuuttajien kotoutumista ja integroida heitä osaksi yhteiskuntaa.

Hyvinvointialueen huoleksi jää, kuinka näitä tavoitteita voidaan saavuttaa, jos hyvinvointialueiden velvoite tehdä suunnitelmallista ja tavoitteellista työtä maahanmuuttajien integroitumiseksi yhteiskuntaan poistetaan. Kotoutumisen edistäminen vaatii pitkäjänteistä ja koordinoitua työtä eri tahojen välillä, ja ilman tätä yhteistyötä voi olla vaikeaa saavuttaa lain asettamia tavoitteita.

Paaho Marena

Keski-Suomen hyvinvointialue - Ulla Kuittu aikuisten sosiaalipalvelut,
Margarita Goda-Savolainen kotoutumista tukevat sosiaalipalvelut, Marena
Paahto yhteiset sosiaali- ja terveystyöpalvelut